

2025 YILINDA EDEBİYAT DÜNYASININ KAYIPLARI

Cüneyt YILMAZ

Edebî alanı, milliyeti, inancı, fikirleri ne olursa olsun her edebiyatçının kendi çizgisinde okuyucusu vardır. Bu bakımdan toplumun bütün değerlerini yansıtarak, insanlığı buluşturma yolunda umut yolcuları olan şair ve yazarların kısa süre içinde unutulmaları arasına karışıp gitmemesi için onları hatırlatmak ve hatırlamak gereklidir. Her yıl olduğu gibi 2025 yılında da edebiyat dünyasının farklı kimliklerle farklı izler bırakan pek çok değerli edebiyete intikal etmiştir. İşte 2025 yılında edebiyat dünyasının kayıpları:

1 Ocak:

İngiliz edebiyatının en önemli eleştiri ustalarından ve akademik roman türünün öncüsü kabul edilen David Lodge (1935-2025), 89 yaşında hayatını kaybetti. Doktora yaptığı Birmingham Üniversitesi'nde 1960'tan 1987'ye kadar İngiliz edebiyatı profesörü olarak ders verdi. Eleştiri kitapları yayımlarken romanlar yazdı. Akademik hayatı hicveden "Kampüs Üçlemesi" (1975 yılında Yerleri Değiştirmek, 1984 yılında Dünya Küçük, 1988 yılında İyi İş) ile tanındı. Hatıra, oyun, senaryo eserleri de bulunmaktadır. Yazar, kariyerinin sonlarına doğru yazarlığa ağırlık verdi ve pek çok edebiyat ödülüne layık görüldü.

3 Ocak:

Kanadalı gerilim ve korku romanı yazarı Andrew Pyper (1968-2025), 56 yaşında kansere yenik düştü. Çocukluğundan beri yazmaya tutkusu vardı. Edebiyat dünyasına yazdığı küçük hikayeler ile adım attı. Hukuk eğitimi almasına rağmen bir kurgu yazarı olarak kariyer yapmaya karar verdi. Aralarında uluslararası çok satanlar ve New York Times tarafından övülen romanlara imza attı. Türk okurları tarafından Şeytanbilimci (2016) romanı ile tanınmaktaydı.

8 Ocak:

Türk edebiyatının "incelikli kalemi" olarak tanınan Selim İleri (1949-2025). Eserlerinde İstanbul'u, yalnızlığı, geçmişe duyulan özlemi ve kişinin iç dünyasını ve çevresi ile ilişkisini sorgulayan konuları işledi. Roman, hikâye, şiir, deneme, tiyatro, hatıra, şiir, söyleşi türlerinde eser verdi. Senaryolar yazdı. Birçok gazete ve dergide inceleme, eleştiri yazılarıyla yer aldı. Uzun yıllar gazetelerde köşe yazarlığı yaptı, yazı dizileri hazırladı. Radyo ve televizyonlarda kültür-sanat programları sundu. Dizi ve filmlerde de rol aldı. Bazı romanları şunlardır: Destan Gönüller (1973), Her Gece Bodrum (1976), Ölüm İlişkileri (1979), Cehennem Kraliçesi (1980), Bir Akşam Alacası (1980), Yaşarken ve Ölürken (1981), Ölünceye Kadar Seninim (1983), Yalancı Şafak (1984), Saz, Caz, Düğün, Varyete (1984), Hayal ve İstirap (1986), Kafes (1987), Kırık Deniz Kabukları (1993), Yarın Yapayalnız (2004), Hepsi Alev (2007), Bu Yalan Tango (2010) ve "Geçmiş, Bir Daha Geri Gelmeyecek Zamanlar" serisi: Mavi Kanatlarıyla Yalnız Benim Olsaydın (1991), Gramafon Hâlâ Çalıyor (1995), Cemil Şevket Bey, Aynalı Dolaba İki El Revolver (1997), Solmaz Hanım, Kimsesiz Okurlar İçin (2000), Daha Dün (2008).

Hintli sanat adamı Pritish Nandy (1951-2025). Şair, gazeteci, yazar, ressam, televizyon ve medya kişiliği; film yapımcısı, aktör ve politikacıydı. "Calcutta If You Must Exile Me" gibi şiirleri Hint edebiyatında önemli kabul edilir. İngilizce olarak yaklaşık 40 şiir kitabı yazmış ve Bengalce, Urduca ve Pencapçadan İngilizceye şiirler çevirmişti. Padma Shri ödüllü edebiyatçı olarak da tanındı.

9 Ocak:

Kanadalı şair, oyun yazarı ve editör Henry Beissel (1929- 2025) 95 yaşında vefat etti. Toronto Üniversitesinde İngiliz edebiyatı ve daha sonra yaratıcı yazarlık alanlarında uzun bir öğretim kariyerine sahip oldu. 1960-1990 yılları arasında Münih Üniversitesinde Alberta Üniversitesinde ve Concordia Üniversitesinde ders verdi. Emekli akademisyen olarak çalışmalarına devam etti. Şiir, hikâye, oyun, deneme, antoloji türlerinde eser verdi. "İnuk ve Güneş" isimli eseri, 1973 yılında uluslararası alanda büyük başarı yakaladı. Şiirlerinde epik temaları işlemesiyle biliniyordu. Pek çok edebiyat ödülünün de sahibi olmuştur.

Yazar, şair, çevirmen ve yayıncı Dr. Yedic Batıray Özbek (1946-2025). Türkiye'de ve Avrupa'da Çerkes derneklerinin kuruluş ve tüzük çalışmalarında bulundu. Yazı ve faaliyetleri ile Çerkes kültürünün yaşaması için çaba gösterdi. Dil, kültür, edebiyat ve tarih alanlarında çalışmalarını yayımladı. Çerkes Tarihi Kronolojisi (1991), Çerkesya Bibliyografyası (1993), Avrupalı Gözüyle Çerkesler (1997) önemli eserleri arasındadır.

18 Ocak:

Araştırmacı yazar Süha Baytekin (1965-2025). Çerkes tarihi ve kültürü ile ilgili makale, deneme, hikâye ve roman kaleme aldı. Diasporada Çerkes Olmak (2017), Çerkes Sürgünnamesi (2019), Kutsal Ay'ın Kızları-I (2020) ve Kutsal Ay'ın Kızları-II (2021) isimlerinde eserleri bulunmaktadır.

22 Ocak:

Kuzey İrlandalı şair Michael Longley (1939-2025), 86 yaşında vefat etti. Kuzey İrlanda'nın modern şiirine yön veren önemli bir şairdir. Homeros'un İlyada ve Odysseia destanlarından yaptığı çeviriler, edebî yolculuğuna önemli bir unsur olmuştur. Şiirlerinde, ülkesinin gerçeklerini duyarlı bir bakış açısıyla değerlendirerek uyarılarda bulunmaktadır.

23 Ocak:

Hollandalı yazar, şair, arkeolog ve akademisyen Esther Jansma (1958-2025), bir bakımevinde kansere yenik düştü. Amsterdam Üniversitesinde felsefe okudu ve dendrokronoloji alanındaki araştırmasıyla doktora derecesi aldı. Uzun yıllar Hollanda Kültürel Miras Ajansı'nda arkeolog olarak çalıştı. 1993'te Dendrokronoloji Merkezi'ni kurdu ve Utrecht Üniversitesi Yer Bilimleri Fakültesinde dendrokronoloji profesörü olarak görev yaptı. İlk şiirini 12 yaşında yazdı ancak 1988 yılında yayımladığı Yatağımın Altındaki Sesler adlı eseriyle edebiyat dünyasına adım attı. Arkeolog kimliğiyle edebi kimliğini birleştiren eserleriyle tanındı. Şiir, düzyazı ve deneme türlerinde eser verdi. Şiirlerinde duyuş derinliği ile ifade gücü zıt bakış açılarıyla yansır. 2015 yılında kendi eserlerinden derlediği Sonsuza Dek Bir Yerlerde adlı seçkisiyle edebiyat dünyasındaki yerini hatırlattı. Dendrokronoloji için uluslararası alanda çok başvurulan bir dijital arşiv geliştirdi. Kasım 2024'te, bilimsel çalışmaları ve şiirleri nedeniyle Hollanda Aslanı Nişanı Şövalyesi olarak atandı. VSB Şiir Ödülü, Jan Campert Ödülü ve Roland Holst Madalyası'nı aldı.

26 Ocak:

Fransız bilim kurgu yazarı Pierre Bordage (1955-2025). 1990'lardan itibaren Fransız bilim kurgu ve fantezi edebiyatının en popüler isimleri arasında yer almıştır. Zengin hayal gücü, epik uzay operaları, felsefi temalar ve insan tabiatına dair derin bakış açısı ile tanınır. Yazım tarzı, klasik macera öykülerini felsefi sorgulamalarla birleştiren akıcı ve destansı bir yapıya sahiptir. Eserleri pek çok dile çevrilmiş ve çeşitli edebiyat ödülleri kazanmıştır. Oldukça üretken bir yazar olarak 50'den fazla kitap kaleme almıştır. Başlıca eserleri şunlardır: Les Guerriers du Silence (1993), Terra Mater (1994), La Citadelle Hyponeros (1995), Les Portes d'Occident (1996), Les Aigles d'Orient (1997), Abzalon (1998), Les Fables de l'Humpur (1999), Les Derniers Hommes (2000), L'Evangile du Serpent (2001), Grippe P (2010) ve Metro Paris 2033 (2020).

4 Mart:

Brezilyalı şair, denemeci ve edebiyat akademisyeni Affonso Romano de Sant'Anna (1937-2025). 1973 ile 1976 yılları arasında PUC-Rio'da profesör olarak çalıştı ve Edebiyat Bölümü Direktörlüğü yaptı. Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Portekiz ve Fransa'daki üniversitelerde de ders verdi. Eğitim alanında, 1990'lı yıllarda Ulusal Kütüphane'nin başkanlığını yaptı ve Ulusal Okuma Teşvik Programı'ndan sorumlu oldu. Basında Jornal do Brasil, O Globo, Estado de Minas ve Correio Braziliense'de köşe yazarlığı yaptı. Aynı zamanda edebiyat eleştirmeniydi. Labirentte Nasıl Yürünür (2012), Hassasiyet Zamanı (2007) ve Sevgi Dolu Aralık (1998) gibi önemli eserleri bulunmaktadır.

14 Mart:

Norveç edebiyatının efsanesi Dag Solstad (1941-2025), kalp krizinden hayatını kaybetti. Edebiyat hayatına ilk adımı Sarmalla (1965) adlı hikâye kitabıyla attı. Sinyaller (1967) kitabıyla tanındı. Yeşil! Paslı! (1969) ile zirveye çıktı. Roman 1987 (1987) ise şaheseri olarak kabul edilir. Roman, kısa hikâye ve oyun türlerinde eser verdi. İnsan ruhunun karmaşıklığını ve modern hayatın çelişkilerini, Varoluşçu bir bakışla yansıtarak Dünya edebiyatında derin izler bıraktı. Norveç Edebiyat Eleştirmenleri Ödülü, Kuzey Avrupa Edebiyat Mads Wiel Nygaards Endowment, İskandinav Kurulu Edebiyat Ödülü, Brage Ödülü sahibiydi.

13 Nisan:

Şair ve yazar Sait Bilgin (1940-2025). Keban Sevdalısı bir şair olarak tanınıyordu. Keban gazetesindeki yazıları ile Dünden Bugüne Keban kitabı, onun Keban sevdasını yansıtır. Efkarım Dile Geldi (1981) isimli bir şiir kitabı da bulunmaktadır.

24 Nisan:

Amerikalı şair Caroline Knox (1938-2025), alzheimer hastalığının komplikasyonlarından dolayı vefat etti. Mesleki hayatını Connecticut Üniversitesinde İngilizce öğretmenliğine ve yazarlığa adadı. Şiirleri seçkin edebiyat dergilerinde yer aldı. Çok okunan bir şairdi. The House Party (1984), To Newfoundland (1989), Sleepers Wake (1994), A Beaker: New and Selected Poems (2002) ve Hear Trains (2019) adlı eserleri büyük ilgi gördü.

1 Mayıs:

Şair ve yazar Fadıl Öztürk (1955-2025). İstanbul'da yayıncı olarak çalıştı. Şiirleri, bazı dergilerde yayımlandı. Gazetelerde spiyasi yazılar kaleme aldı. Şiir ve deneme türünde eser verdi. Şiirlerinde kendi acıları ile toplumun meselelerini kaynaştırarak işledi. Eserleri şunlardır: Suyu Uyandırın Sesim Olsun (1989), Esmer Bir Acı (1995), Hep Kuzeydi Gözlerin (2000), Benden Adam Olmaz (2004), Ateşe Konuş Küle Ağla (2003), Saatli Muhafif Takvimi (2020), Ağacını Yakan Kibrit Çöpüdür İnsan (2022).

18 Mayıs:

Kıbrıs Türk edebiyatının tanınmış şair ve yazarı Neriman Cahit (1937-2025). İlk yazılarını ilkokulun 5. Sınıfındayken yazdı. Eserlerine toplum meselelerini, kadın haklarını ve Kıbrıs'ın sosyal yapısını yansıtmıştır. Toplumcu gerçekçi anlayışla yazdığı şiirler ve edebiyat alanındaki araştırmalarıyla tanınıyordu. Şiir, araştırma, makale, biyografi, röportaj alanlarında eser vermiştir. Ayrıca eğitimci ve kadın hakları savunucusuydu. Bazı eserleri şunlardır: Sıkıntıya Vurulan Düğüm (1978), KTÖS Mücadele Tarihi (1988), Ayseferi (1995), Ölümüne Bir Yolculuktu (1996), Yoluna Buyruk (1998), Anasu (2000), İkinci Hamur (2006), Eski Lefkoşa Kahveleri ve Kahve Kültürü (2001), Kadın ve Güldamlası (2002), Araplara Satılan Kızlarımız (2011), Çocuğum Ben (2012).

19 Mayıs:

Yazar, yayımcı ve siyasetçi Yusuf Ziya Bahadınlı (1927-2025). Dergilerde hikâyeleri, siyasi yazıları, denemeleri yayımlandı. Oyun, hikâye, roman, hatıra, gezi, deneme türlerinde eser verdi. Anadolu köylüsü, köy hayatı ve Almanya'daki Türkler başta olmak üzere sosyal konuları işledi. Başlıca eserleri: Hikâye: İtin Olayım Ağam (1964), Haçça Büyüdü Hatış Oldu (1978), Geçeneğin Karanlığında (1982), Titanik'te Dans (1986), Tavandaki Kırmızı (Seçmeler, 1999). Roman: Güllüceli Kâzım (1965), Güllüceyi Sel Aldı (1972), Gemileri Yakmak (1976), Açılın Kapılar (1985), Deveküşü Rosa (1991), Lidya Gözleri Yaprak Yeşili (1996).

28 Mayıs:

Kenya edebiyatının en güçlü sesi ve Nobel Edebiyat Ödülü'nün her yıl en güçlü adaylarından birisi olan Ngugi wa Thiong'o (1938-2025), 87 yaşında hayatını kaybetti. İngiliz Dili ve Karşılaştırmalı Edebiyat alanında profesörlük olarak görev yaptı. Mutiiri adlı gazetenin kurucusu ve editörü olarak çalıştı. İngilizce ve G?k?y? dilinde eserler veren, sömürgecilik sonrası Kenya edebiyatın önemli bir ismidir. Çok yönlü bir entelektüel olarak roman, oyun, kısa hikâye, deneme ve eleştiri türlerinde eser verdi. Önemli eserleri arasında; Ağlama Çocuk (1964), Aradaki Nehir (1965), Bir Buğday Tanesi (1967), Eve Dönüş (1969), Kan Çiçekleri (1977), Siyasetteki Yazarlar (1981), Zihni Sömürgecilikten Arındırmak (1986), Merkezi Hareket Ettirmek (1994) ve Kalem Uçları, Silah Uçları ve Hayaller (1998) kitapları yer alır.

4 Temmuz:

Gazeteci ve yazar Nihat Genç (1956-2025). Gençlik yıllarında gazete ve dergilerde teknik eleman olarak çalıştı. Çete, Töre, Doğuş, Nizam-ı Âlem ve Hamle gibi dergilerin yayın kurullarında yer aldı. Televizyon kanallarında programlar yaptı. Çeşitli gazete ve dergilerde yazılar kaleme aldı. Edebiyat dünyasında da roman, hikâye, deneme ve oyunları ile öne çıktı. Romanlarında belirli dönemleri ve çevreleri ayrıntılarıyla işlerken, hikayelerinde yaşanan zamanları ve toplumdaki değişimleri gerçekçi bir gözle yansıttı. Diğer yazılarında ise sosyal ve siyasî meselelere eleştirel bir üslupla yaklaştı. Bazı eserleri şunlardır: Dün Korkusu (1989), Bu Çağın Soylusu (1991), Dar Alanda Tufan (1993),

Soğuk Sabun (1994), Köpekleşmenin Tarihi (1998), Modern Çağın Canileri (2000), Arkası Karanlık Ağaçlar (2001), İhtiyar Kemancı (2002), Amerikan Köpekleri (2004), Edebiyat Dersleri (2004), Nöbetçi Yazılar (2004), Hattı Müdaafa (2005), Karanlığa Okunan Ezanlar (2006), Aşk Coğrafyasında Konuşmalar (2007), Kavga Günleri (2007), Veryansın (2008), Sordum Kara Çiçeğe (2009), Opus 61 (2010), Yurttaşların Cinlerle Bitmeyen Savaşı (2011), İşgal Günleri (2011), Bizi Kandirası Umman Bulunmaz (2012), Direniş Günleri (2013), Tek Tabanca! (2014), Yurduma Alçakları Uğratma! (2016), Bu Toprağın Dalkavukları (2022).

5 Temmuz:

Brezilyalı şair, çevirmen ve edebiyat eleştirmeni Regis Bonvicino (1955-2025); Roma'da tatil yaparken bir düşme sonucu 70 yaşında hayatını kaybetti. Tutarlı ve huzursuz bir yenilikçi olarak tanımlanan bir yazar. Bazı dergilerde editörlük de yaptı. Şiir, antoloji, eleştiri, çeviri, sanat tür ve alanlarında eser verdi. Şiir kitapları: Kâğıt Hayvan (1975), Regis Oteli (1978), Kopyanın İki Katı (1983), Kötü Şirket (1987), 33 Şiir (1990), Diğer Şiirler (1993), Kelebek Kemikleri (1996), Tutulma Gökyüzü (1999), Evrenin Pişmanlığı (2003), Yetim Sayfası (2007), Kritik Durum (2013).

6 Temmuz:

Portekizli şair ve yazar Alamo Oliveira (1945-2025). Şiir, roman, hikâye, deneme ve oyun türlerinde yaklaşık 40 kitap yayınladı. Eserlerinde Azor diasporasının duygusal ve kültürel deneyimini yansıtarak göç ve kimlik konularını ele almıştır. Artık Çikolata Sevmiyorum romanı ile dünyaca tanınmıştır. Bazı kitaplarının yazım teknikleri, Amerika Birleşik Devletleri ve Brezilya'daki üniversitelerde akademik çalışmalara temel oluşturmuştur. Görsel sanatlar alanında da bazı denemeler yapmış, kişisel ve karma sergiler açmış ve yüzden fazla kitap kapağı tasarlamıştır. Şiirleri ve düzyazıları; İngilizce, Fransızca, İspanyolca, İtalyanca, Slovence, Hırvatça ve Japoncaya çevrilmiştir. Portekiz Cumhurbaşkanı tarafından Liyakat Nişanı Komutanı ve Azorlar Hükümeti tarafından Özerk Tanınma Nişanı ile onurlandırıldı.

9 Temmuz:

Amerikalı şair ve yazar Fanny Howe (1940-2025). Edebiyata düzyazıyla giriş yaptı. Şiir, roman, hatıra, oyun, deneme türlerinde çok sayıda eser verdi. Şiirlerinde metafizik derinlik, nesirlerinde ise şiirin ve düzyazının karışımı bir üslup hâkimdir. Önemli şiir kitapları arasında; Yumurtalar (1970), İlk Evlilik (1974), Son (1992), Tek Bir Paletten Şiir (1980), Beyaz Köle (1980), Sessiz Adam (1992), Seçilmiş Şiirler (2000), Serseri (2005), Gelin ve Görün (2011), Kış Güneşi: Bir Meslek Üzerine Notlar (2009), İğne Deliği: Gençliğin İçinden Geçmek (2016), Bu Zavallı Kitap (2026) yer alır. Ayrıca pek çok ödüle de layık görülmüştür.

15 Temmuz:

Yazar Pınar Kür (1943-2025). Romanları, hikayeleri, çevirileri ve akademik çalışmalarıyla Türk ve Dünya edebiyatında iz bıraktı. 1971 yılında "Dost" dergisinde yayımlanan hikayeleriyle edebiyat dünyasına girdi. Romanlarında, kadın hakları ile bireyin bağımsızlık mücadelesini savunurken sosyal tabulara da cesurca değindi. Yarın Yarın (1976), Küçük Oyuncu (1977), Asılacak Kadın (1979), Bitmeyen Aşk (1986), Bir Cinayet Romanı (1989), Sonuncu Sonbahar (1992) romanları büyük yankı uyandırmıştır.

6 Ağustos:

Amerikalı yazar, şair, oyun yazarı, öğretmen, feminist aktivist ve hayırsever Sallie Bingham (1937-2025). Sanata, kadın haklarına ve çevre korumaya olan bağlılığıyla öne çıktı. Dili ve bakış açısıyla fark yaratan bir yazar oldu. Eserlerinde kadınların iç dünyalarını, aile mirasının ağırlığını ve Güney geleneklerinin kısıtlamalarını ele aldı. Yazarlık çalışmalarının yanı sıra, Bingham Louisville, Kentucky'deki The Courier-Journal'da kitap editörü, Ulusal Kitap Eleştirmenleri Çevresi'nin yöneticisi ve New York'taki Women's Project & Productions tiyatro şirketinde çalıştı. Böyle Bir Bilgiden Sonra (1960), Dokunan El (1967), Şu Anki Durum (1972), Tutku ve Önyargı (1989), Küçük Zaferler (1992), Düz Adam (1996), Mucizenin Merkezi (2006), Tam Zamanında (2007), Karanlıkta Olursa (2010), Onarım: Yeni ve Seçilmiş Öyküler (2011), Mavi Kutu: Mektuplarda Üç Yaşam (2014), Küçük Kardeş: Bir Anı (2022), Babamın Kulağını Nasıl Kaybettiği: Ve Diğer Hikâyeler (2025) önemli eserlerindedir.

4 Eylül:

Amerikalı şair ve edebiyat eleştirmeni Frederick Turner (1943-2025), T hücreli lenfoma mücadelesinin ardından vefat etti. Teksas Üniversitesi Dallas Kampüsünde Kurucular Onursal Profesörüydü. Yazılarında ve çalışmalarında "farklı disiplinlerden ilkelerin bir araya getirilmesi" anlayışıyla hareket etti. Edebiyat, şiir, kültür, estetik, önemli kişiler ile ilgili 100'den fazla kitaba imza atmıştır. The Golden Goblet (2019) ve Latter Days (2023) önemli eserleri arasındadır.

6 Eylül:

Türkiye Ermeni basını ve edebiyatının önemli isimlerinden Rober Haddeciyan (1926-2025). Gazete ve dergilerde yazıları yayımlandı. 1967 yılından itibaren Marmara gazetesinin genel Yayın yönetmenliğini ve başyazarlığını yaptı. Roman, tiyatro, şiir, deneme, eleştiri ve edebiyat tarihi gibi tür ve alanlarda eser verdi. Yazar, pek çok ödüle de layık görülmüştür. Arasdağı (1983) ve Tavanın Öte Yanı (2000) romanları ile Kazanç (1976) oyunu önemli eserleri arasındadır.

28 Eylül:

Şair, yazar, hukukçu, bürokrat ve kültür adamı Yavuz Bülent Bâkiler (1936-2025). Avukatlık yaptı, siyasi faaliyetlere katıldı. TRT'de program yapımcılığı, Başbakanlık Müşavirliği, Kültür Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı, RTÜK üyeliği gibi görevlerde bulundu. Türkçeye olan hassasiyeti ile Anadolu insanının manevi dünyasını yansıtan yazı ve şiirleriyle tanındı. Gazetelerde köşe yazarlığı, dergilerde yazı işleri müdürlüğü yaptı. Çok yönlü bir üretkenlik alanı oluşturan şair; şiir, antoloji, gezi, biyografi, deneme, hatıra türlerinde eserler vermiştir. İnceleme ve sadeleştirme çalışmaları da bulunmaktadır. Şiir kitapları: Yalnızlık (1962), Duvak (1971), Seninle (1986), Harman (2001). Antoloji: Şiirimizde Ana (1967), Sivas'a Şiirler (1973). Monografi: Ölümünün 50. Yılında Mehmet Âkif Ersoy (1986), Âşık Veysel (1986), Elçibey (2009), Muhsin Başkan (2015), Serdengeçti Geldi Geçti (2019).

2 Ekim:

Yazar ve ressam Janset Berkok Shami (1927-2025). BBC'nin Türkçe yayınları bölümüne haftalık programlar hazırladı. Makale, hikâye ve piyes türünde eserleri var. Türkiye'de, İngiltere'de, Amerika'da ve Kanada'da çeşitli dergilerde hikâyeleri yayımlandı. Yağlı boya tabloları Amman, Londra, Beyrut ve Bağdat'ta sergilendi. Kendi yaptığı kuklalarıyla Washington Smithsonian Institute tiyatrosunda, Londra'da, Beyrut'ta ve Yeni Delhi'de temsiller verdi. Ankara Radyosu'nda piyesleri temsil edildi. Anahtarsız Kafesler (1998), Kör Yolculuklar (2010), Çerkes Kaması (2011), Rastgele Fırça Darbeleri (2021), Fahrnissa ve Ben (2021), Göçmen Kuşun Şarkısı (2023) isimlerinde eserleri bulunmaktadır.

15 Ekim:

Şair Resul Karahan (1960-2025). Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Kızılcakışla kasabasında doğdu. İlk, orta, lise ve yüksek öğrenimini Kayseri'de tamamladı. Emekli memurdu. Güçlü söyleyişi ile az ve öz yazan şairin şiirleri pek çok gazete ve dergide yayımlandı, antolojilerde yer aldı. Şiir kitapları; Gönül Sürgünde (2023) ve Rüzgâr'dır (2024).

24 Ekim:

Norveçli yazar, şair ve romancı Ingar Knudtsen (1944-2025). Gençlere ve çocuklara yönelik bilimkurgu fantezi türünde gerçek hikâyelere dayanan birçok roman kaleme aldı. Başlıca eserleri arasında; Dimensjon S (1975), Tyrannosaurus Rex (1978), Tova (1979), Tryllekunst (1987) ve Amasoner (2001), Nekromantiker (2004) yer almaktadır.

10 Aralık:

Gazeteci, araştırmacı, şair ve yazar Abdullah Satoğlu (1934-2025). Bazı şiirlerinde İsmetî mahlasını, bazı yazılarında Bülent Müşker imzasını kullandı. Sanat çevrelerinde "Lâle Şairi" olarak da tanınır. 1956 yılından itibaren on beş yıl süre ile günlük siyasi Hakimiyet gazetesini ve aylık sanat edebiyat dergisi Filiz'i çıkardı. Yazı ve şiirleri pek çok gazete ve dergide yayımlandı. Eserlerinde Kayseri ve Kayserili önemli bir yer tutar. Pek çok ödülün sahibi de olan yazarın eserlerinden bazıları şunlardır: Şiir: Bir Demet Lâle (1956), Lâle Üstüne (1971), Lâle Bahçelerinde (1992), Gönümde Açan Lâleler (1999), Lâle Devri Masal Gibi (2009). Araştırma-inceleme: Âşık Hasan (1958), Kayseri-Erciyes ve Çevresi Üstüne Yazılmış Şiirler Antolojisi (Asım Yahyabeyoğlu ile birlikte, 1958), Başlangıçtan Bugüne Kadar-Sohbetleri Güldestesi (Fevzi Halıcı ve Hüseyin Yurdabak ile birlikte, 1996), Kayseri Ansiklopedisi (2002), Edebiyat Dünyamızdan Hoş Sedâlar (5 cilt, 2004)-2018), Kayseri Kayseri (2023).

26 Aralık:

İranlı yönetmen, yapımcı, senaryo ve oyun yazarı, araştırmacı, editör Behram Beyzayi (1938-2025). Çok genç yaşta sanat dünyasıyla tanıştı. Sanat hayatına henüz liseye giderken yazdığı iki tarihi oyun ile başladı. İran tiyatrosu ve destan edebiyatı üzerine araştırmalar yaptı. Fars efsanelerini ve ritüellerini modern tiyatro diliyle sahneye taşıyarak ilk ününü kazandı. Sinemaya olan tutkusu onu 1970'lerde kamera arkasına geçirdi ve çektiği filmlerle İran sinemasının altın çağının kapılarını aralayan isimlerden biri oldu. 2010 yılında İran'dan ayrılarak ABD'ye yerleşti ve burada İran kültürü üzerine dersler verdi. Son yıllarda Doğu Sanatı, İran tiyatrosu sinema hakkında yazılar yayımladı.

Rumen oyun ve nesir yazarı Radu F. Alexandru (1943-2025). Ulusal Tiyatro ve Sinematografi Üniversitesinde (UNATC) akademisyen olarak çalıştı. Televizyon ve radyo programları yapımcılığı yaptı ve sürekli gazetecilik faaliyetinde bulundu. Politikayla uğraştı ve senatörlük yaptı. Bazı eserleri şunlardır: Başkalarıyla Yüzleşmek (1971), Yoldaş Ana Stoica'nın Aşkları (1980), Günaydın (1981), Batakılık (1992), Hamlet Hakkında Hiçbir Şey Yok (1995), Tsunami (2008), Gertrude (2023).

MAVİ SÜRGÜN

Sürgünlerin en derini
Sanatçının her eserini
Canlandırır ol serini
Ufuklarda Mavi Sürgün

İster yaz ister çiz senin
Yaptığın manalı derin
Dünyaya ulaşır sesin
Katrelerden Mavi Sürgün

Bazen yas bazen de düğün
İçini döktüğün o gün
Bu benim diyerek öğün
Tercümanın Mavi Sürgün.

Şimdi eriyip çözülen
Gençliğe, maya yazılan
Hayale kaynak çizilen
Sayfa sayfa Mavi Sürgün.

Ahmet Duran Akkuş

EDEBÎ ESERLERDE ÇANAKKALE

Cüneyt YILMAZ

Çanakkale Savaşları; ana hatlarıyla I. Dünya Savaşı'nda İngiltere ile Fransa'nın öncülüğündü İtilaf güçlerinin deniz ve kara harekâtlarında Türk Ordusu karşısındaki yenilgileridir. Bu savaş, Türk ve dünya tarihinin en önemli savaşlarından oluşu yanında sonuçları bakımından da büyük önem taşımaktadır. Anlatılmakla bitmeyecek çetin savaş, 18 Mart 1915'te kazanılan zafer, Çanakkale'yi destan yapan ruh, şehit sayımızın çokluğu, birbirinden muhteşem kahramanlık örnekleri, imparatorluktan millî devlete geçişte ve Mustafa Kemal'in Atatürk oluşunda önemli bir aşama oluşu gibi unsurlar Çanakkale Zaferi'ne daha geniş anlamlar kazandırmıştır. Bütün değer, anlam çerçevesi ve özellikleri ile Çanakkale Savaşları edebî eserlere kaynaklık etmiştir.

Çanakkale Savaşları; şiir, hikâye, tiyatro, roman, hatıra, makale, menkıbe, destan, efsane, gezi, inceleme, röportaj, mektup gibi edebiyatın her türünde varlığını hissettirmiştir. Şair ve yazarların değerlendirmeleri dışında, pek çok gazete ve dergi de Çanakkale hakkında şiirler ve yazılar yayımlamıştır.

Çanakkale Savaşı devam ederken; Karargâh-ı Umumi İstihbarat Şubesi Müdürlüğü, İstanbul'da bulunan şair, yazar ve güzel sanatlar mensuplarına 1915 yılı haziran ayında bir tezkere gönderir. Enver Paşa bu tezkerede; davetlilere harp sahalarını gezerek duygularını halka ve gelecek nesillere anlatmalarını teklif eder. Ağaoglu Ahmed, Ali Cânib (Yöntem), Orhan Seyfi (Orhon), Enis Behiç (Koryürek), Celâl Sâhir (Erozan), Hıfzı Tevfik (Gönensay), Hakkı Süha (Gezgin), Ömer Seyfeddin, Mehmed Emin (Yurdakul), İbrahim Alâeddin (Gövsa), Hamdullah Suphi (Tanrıöver), ressam Çallı İbrahim, ressam Nazmi Ziya, musikişinas Rauf (Yekta), Yusuf Râzî Bey vd. sanat adamlarından oluşan heyet 11 Temmuz 1915'te İstanbul'dan ayrılarak Çanakkale cephesini gezdikten sonra, 23 Temmuz 1915'te İstanbul'a döner. Heyet mensupları, İstanbul'a döndükten bir gün sonra, 24 Temmuz 1915 tarihli Sabah gazetesinde, orduya, "Hitâbe-i Şükran" başlıklı bir beyanname yayımlarlar. Bu beyanname, Çanakkale'nin cesur müdâfilerine karşı milletin ebedî bir şükran duyduğu dile getirilir. Ayrıca o sanat adamları savaşla ilgili duygu, düşünce ve gözlemlerini çeşitli şiir ve yazılarla dile getirmişlerdir. O heyette yer alan Ali Cânib (Yöntem), savaş ile ilgili gözlemlerini Yeni Mecmua'da yayımlanan "Seddülbahir Grubunu Ziyaret" (4-5 Temmuz 1915) başlıklı yazısında anlatır. 1918 yılında Yeni Mecmua'nın Çanakkale Savaşları Özel Sayısı bu sahada görülen ilk eserlerdendir. Ruşen Eşref'in Çanakkale'de savaşmış üç er, iki subay ve Mustafa Kemal ile yapmış olduğu mülakatlar da türünün konusu bakımından ilk örneğidir. Nihal Atsız'ın sekiz arkadaşıyla birlikte 3 Ağustos 1933'te Çanakkale'ye yaptıkları geziyi anlattığı Çanakkale'ye Yürüyüş adlı eseri, Çanakkale şehitlerinin bütün yurtta ve resmî törenlerle her yıl anılması gerektiğini gündeme taşıması bakımından önemlidir.

Devrin yazarlarından Yahya Kemal, İbrahim Alâeddin, Yakup Kadri, Nurullah Ataç, Yusuf Ziya Ortaç, Hamdullah Suphi, Falih Rıfkı, Hakkı Süha vd. ile daha sonraları savaşa dair yazıları kaleme alan pek çok yazar Çanakkale ruhunu canlı tutmaya çalışmıştır.

Çanakkale Zaferi'ni konu olarak işleyen eserlerin başında şiir gelmektedir. Savaş sırasında ve savaştan sonra Çanakkale konusunu işleyen bazı şairler ve şiir başlıkları şöyle: Mehmed Emin Yurdakul-Ordunun Destanı, Sultan V. Mehmed Reşad-Çanakkale Gazeli, Abdülhak Hamid Tarhan: İlham-ı Nusret, İbrahim Alaeddin Gövsa - Çanakkale İzleri, Faik Âli (Ozansoy)-Kal'a-i Sultâniyye Müdâfilerine, Mehmet Fahri-Çanakkale Hücumu, Yusuf Ziya Ortaç-Akından Akına, Mehmet Âkif Ersoy- Çanakkale Şehitlerine, Halit Fahri Ozansoy-Yıldızların Hediyesi, Yahya Kemal Beyatlı -V. Mehmet Reşad'ın Çanakkale Gazeline Tahmis, Ziya Gökalp-Çanakkale, Ali Ekrem Bolayır-Şehit Oğlum, Faruk Nafiz Çamlıbel-Çanakkale, İdris Sabih-Kardeşime, Necmettin Halil Onan-Bir Yolcuya, Enis Behiç Koryürek-Çanakkale Şehitliğinde, Fazıl Hüsnü Dağlarca-Çanakkale Destanı, Ârif Nihat Asya- Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Halide Nusret Zorlutuna-Geçilmez Bu Zorlu Geçit, Haluk Nihat Pepeyi-Çanakkale Destanı, Behçet Kemal Çağlar (Ankaralı Aşık Ömer mahlasıyla)- Çanakkale Destanı, Osman Atilla-Demirden Kavî, Zeki Ömer Defne-Ulu Sabah, Baha Vefa Karatay-Çanakkale'yi Ziyaret, Özbek İncebayraktar-Atatürk Çanakkale'de, Fahri Ersavaş- Çanakkale

Destanı, Halil Soyuer-18 Mart, Mehmet Zeki Akdağ-Çanakkale Geçilir mi?, Nurullah Genç-Çanakkale/Her Şey Yanıp Kül Oldu...

Hikâye türünde de önemli örneklere var. Hikâye yazarlar ve yazdıkları hikâyelerin isimleri: Halide Edip- Işıldak'ın Rüyası, Seyyid Onbaşı; Ömer Seyfettin- Müjde, Çanakkale'den Sonra, Kaç Yerinden, Bir Çocuk Aleko; Reşat Enis Aygen-Talkın; Aka Gündüz-Demirel'in Hikâyesi; Ahmet Hikmet-Sünbül Kokusu; Fahri Celâl Göktulga-Mustafa'nın Hilesi, Düşmana İpucu Veren Eşek, Keloğlan Çanakkale Muharebelerinde; Kenan Hulusi Koray - Burmalı Apolet; Hüseyin Rağb-İki Lâlenin Hikâyesi; Emine Semiha-Bir Damla Kan, Bir Damla Göz Yaşı; Turgay Anar- Çanakkale Savaşı Hikâyeleri...

Tiyatro türünde eser veren belli başlı yazarlar ile eserlerinin isimleri de şöyle: Abdülhak Hamid Tarhan-Yadigâr-ı Harb, Mithat Cemal Kuntay- Yirmi Sekiz Kanun-i Evvel, A. Fahri- Solgun, Faik Ali-Pâyıtaht'ın Kapısında, Bulgurluzade Rıza- Caniler Saltanatı, Muhiddin Mekki- Vatan Daha Güzel, Aka Gündüz -Muhterem Katil, Muhittin Baha- Halife Ordusu, Abdulhalim Hadi- Şefika, Reşat - Çanakkale Muharebesi, Lütfi Özdemir- Çanakkale, İbrahim Keskin- Çanakkale Bir Destandır, Rahmi Özen-Çanakkale Diye Diye...

Çanakkale konusu roman türünde karşılığını geç bulur. Halide Edip-Ateşten Gömlek, Kalp Ağrısı, Zeyno'nun Oğlu; Peyami Safa- Mahşer, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu; Reşat Nuri- Mehmetçik (tefrika halinde yazılmış ve tamamlanmamış bir roman); Yakup Kadri- Kiralık Konak, Sodom ve Gomora, Yaban; Ahmet Hamdi Tanpınar- Sahnenin Dışındakiler; Bekir Büyükarkın-Gün Batarken; Kemal Tahir- Bir Mülkiyet Kalesi; örneklerinde olduğu gibi yazarlar, romanlarında sadece Çanakkale'den bahsetmişler ancak müstakil bir konu olarak ele almamışlardır. Çanakkale konusunu ilk kez Mustafa Necati Sepetçioğlu; Ve Çanakkale 1 /Geldiler (1989)- Ve Çanakkale 2 /Gördüler (1989)- Ve Çanakkale 3 /Döndüler (1989) üçlemesiyle ele almıştır. Mustafa Necati Sepetçioğlu'ndan sonra Çanakkale konulu belli başlı roman yazarlar ve eserleri şunlardır: Mehmet Niyazi-Çanakkale Mahşeri, Serpil Ural-Şafakta Yanan Mumlar, Rahmi Özen-Zulüm Dağları Aşar /Çanakkale İçinde, Buket Uzuner-Uzun Beyaz Bulut /Gelibolu, İsmail Bilgin: Çanakkale'ye Gidenler/Şu Boğaz Harbi- Safiye Hüseyin/ Çanakkale'nin Kadın Kahramanı-57. Alay Çanakkale- Gelibolu/Yenilmezlerin Yenildiği Yer, Sezen Özöl-Çanakkale Askerine Rütbe Gerekmez, Sevinç-Salim Koçak -Çanakkale'de Çocuklar da Savaştı, Turgut Özakman-Diriliş /Çanakkale 1915, Hasan Basri Bilgin- Çanakkale'de Dehşetin Adı, Mehmet Kaplan- Tarihe Sığmayan Destan Çanakkale, Leyla Yıldırım: Komutanların Yazgısı /Orada Herkes Ölüyor-Komutanların Yazgısı /Git Ama Sakın Ölme-Komutanların Yazgısı /Tutulmayan Sözler, Tufan Gündüz -Nisanın İki Günü, Nazım Dündar Sayılan-Çanakkale'de Üç Yüzbaşı, Hasan Bildirki- Koçaklar 1915/Çanakkale, Ali Erkan Kavaklı-Matarama Kan Doldu, Hakan Gezik-Gelibolu Cehenneminden Mektuplar/Buz Yarası, Yılmaz Gürbüz -Çanakkale Yanarken...

Çanakkale Savaşı ve zaferi, çok sayıda esere konu olmasına rağmen; savaşın boyutu ve zaferin önemine göre yeterli değildir. Çanakkale ruhunun yaşaması ve her neslin o ruhu içinde duyması için konunun daha çok işlenmesi gerekir.

